

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه علوم پزشکی بوشهر
دانشکده پیراپزشکی
گروه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی

پایان‌نامه کارشناسی ارشد

بررسی رابطه هوش هیجانی و اضطراب کتابخانه‌ای
دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بوشهر و دانشگاه خلیج فارس

استاد راهنما: دکتر عبدالرسول خسروی

استادان مشاور:

رضا بصیریان جهرمی

دکتر نیلوفر معتمد

تهیه و تنظیم: شهره سیدحسینی

پاییز ۱۳۹۱

تقدیم به پیشگاه بلند عظوفت، ایثار، و مهربانی

سیایان دیرین حسنی هایم، پدر عزیزم

و خورشید جان بخش زندگیم، مادر مهربانم

به پاس عاطفه سرشار و گرمای امید بخش وجودشان که در این سردترین روزگاران

بهترین پشتیبانم بودند.

با پاس فراوان از استادان ارجمندم

دکتر عبدالرسول خسروی، رضا بصیریان جهرمی، دکتر نیلوفر معتمد به پاس راهنمایی‌های

ارزنده و بی‌دریغشان

و با تشکر از استادان گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی

دکتر علی حمیدی و خانم لیلا دهقانی

چکیده:

زمینه و هدف: امروزه اهمیت مسأله اضطراب کتابخانه‌ای به عنوان عاملی بازدارنده در استفاده درست از کتابخانه‌ها به ویژه کتابخانه‌های دانشگاهی بر هیچ‌کس پوشیده نیست. پژوهش‌های گوناگونی به منظور ارائه راه‌کارهایی در جهت کاهش این نوع اضطراب انجام شده است؛ پژوهش حاضر نیز با هدف تعیین رابطه بین هوش هیجانی و اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر و دانشگاه خلیج فارس، سعی دارد تا مهارت‌های هوش هیجانی را به عنوان یکی از راه‌کارهای کاهش اضطراب کتابخانه‌ای معرفی کند.

روش پژوهش: روش این پژوهش توصیفی پیمایشی و از نوع همبستگی می‌باشد. در مجموع ۷۰۰ دانشجو از دانشگاه علوم پزشکی بوشهر (وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی) و دانشگاه خلیج فارس (وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری) به شیوه نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه هنجاریابی شده هوش هیجانی سیبریاشترینک و پرسشنامه بومی سازی شده اضطراب کتابخانه‌ای بوستیک، جمع‌آوری شد و با استفاده از نرم‌افزار SPSS و آزمون‌های آماری تی تک متغیره، تی مستقل، آزمون اف، کروسکال والیس، من ویتنی، آزمون همبستگی پیرسون و آزمون رگرسیون خطی در سطح معناداری ($P \text{ value} > 0/05$) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد دانشجویان این دو دانشگاه از اضطراب کتابخانه‌ای پایین‌تر از سطح متوسط برخوردارند ($91/73$) و این اضطراب فقط در مؤلفه "عوامل مکانیکی" بالاتر از سطح متوسط قرار دارد. با مقایسه دانشجویان دختر و پسر مشاهده شد که آنها در سطح معناداری $0/97$ تفاوتی از نظر اضطراب کتابخانه‌ای ندارند؛ البته از نظر مقایسه مؤلفه‌ها، بین دانشجویان دختر و پسر فقط از نظر "عوامل ناشی از تعامل با کتابداران" تفاوت معناداری وجود دارد. سطح هوش هیجانی دانشجویان نیز بالاتر از حد متوسط قرار دارد ($106/03$) که بالاترین میزان هوش هیجانی مربوط به مؤلفه مهارت‌های اجتماعی می‌باشد. با مقایسه دانشجویان دختر و پسر مشاهده شد که آنها در سطح معناداری $0/9$ تفاوتی از نظر هوش هیجانی ندارند؛ البته از نظر مقایسه مؤلفه‌ها، دانشجویان دختر و پسر فقط از نظر "هوشیاری اجتماعی" تفاوت معناداری دارند. همچنین بین هوش هیجانی و اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان رابطه معکوس وجود داشت ($r = -0/41$). این نتیجه در دانشگاه علوم پزشکی بوشهر ($0/39$) - $r =$ و دانشگاه خلیج فارس ($r = -0/43$) نیز به دست آمد. همچنین بین مؤلفه‌های هوش هیجانی - به غیر از مؤلفه خودانگیزی - و اضطراب کتابخانه‌ای و مؤلفه‌های آن رابطه معکوس و معناداری وجود داشت.

نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌های پژوهش و وجود رابطه معنادار هوش هیجانی و اضطراب کتابخانه‌ای، به نظر می‌رسد توجه به هوش هیجانی برای کاهش سطح اضطراب دانشجویان هنگام استفاده از کتابخانه و در نتیجه بهره‌وری بهتر کتابخانه مؤثر و ارزشمند باشد. در پایان پیشنهادهایی در سطح کتابداران و مدیران کتابخانه داده شده است.

کلیدواژه‌ها: اضطراب کتابخانه‌ای، هوش هیجانی، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، دانشگاه خلیج فارس بوشهر، دانشجویان.

فهرست مندرجات

فصل اول: مقدمه و کلیات

۱- بیان مسأله.....	۲
۱-۱. مقدمه.....	۲
۲-۱. تعریف مسأله.....	۳
۳-۱. ضرورت اجرای پژوهش.....	۵
۴-۱. هدف اصلی پژوهش.....	۶
۵-۱. هدف‌های فرعی پژوهش.....	۶
۶-۱. سؤال‌های پژوهش.....	۷
۷-۱. مبانی نظری.....	۷
۱-۷-۱. مقدمه.....	۷
۲-۷-۱. هوش.....	۸
۳-۷-۱. هوش هیجانی.....	۸
۴-۷-۱. مقایسه هوش هیجانی و بهره هوشی یا هوش شناختی.....	۱۰
۵-۷-۱. تاریخچه شکل‌گیری هوش هیجانی.....	۱۱
۶-۷-۱. آموزش جهت ارتقاء مهارت‌های هوش هیجانی.....	۱۳
۷-۷-۱. رویکردهای رایج در حوزه هوش هیجانی و الگوی استفاده‌شده در پژوهش.....	۱۶
۸-۷-۱. ویژگی‌های افراد با هوش هیجانی بالا.....	۱۸
۹-۷-۱. هوش هیجانی و جنسیت.....	۲۰
۱۰-۷-۱. هوش هیجانی و اضطراب.....	۲۱
۱۱-۷-۱. اضطراب.....	۲۳
۱۲-۷-۱. انواع اضطراب.....	۲۵
۱۳-۷-۱. تاریخچه اضطراب کتابخانه‌ای.....	۲۹
۱۴-۷-۱. راه‌های کاهش اضطراب کتابخانه‌ای.....	۳۱
۱۵-۷-۱. هوش هیجانی و اضطراب کتابخانه‌ای.....	۳۲
۱۶-۷-۱. نتیجه‌گیری.....	۳۴
۸-۱. مروری بر پژوهش‌های پیشین در داخل و خارج از ایران.....	۳۵
۱-۸-۱. پژوهش‌های انجام شده در خارج کشور.....	۳۵
۱-۱-۸-۱. مطالعات حوزه هوش هیجانی.....	۳۵
۲-۱-۸-۱. مطالعات حوزه اضطراب کتابخانه‌ای.....	۳۸
۲-۸-۱. پژوهش‌های انجام شده در داخل کشور.....	۴۵

۴۵.....	۱-۸-۲-۱. مطالعات حوزه هوش هیجانی.....
۴۸.....	۲-۸-۲-۲. مطالعات حوزه اضطراب کتابخانه‌ای.....
۵۰.....	۳-۸-۳. نتیجه‌گیری.....
۵۱.....	۹-۱. تعریف متغیرهای نظری و عملیاتی پژوهش.....

فصل دوم: روش‌شناسی پژوهش

۵۳.....	۲. روش‌شناسی پژوهش.....
۵۳.....	۱-۲. مقدمه.....
۵۳.....	۲-۲. روش‌شناسی پژوهش.....
۵۳.....	۳-۲. جامعه پژوهش و حجم نمونه.....
۵۵.....	۲-۳-۱. روش محاسبه حجم نمونه و تعداد آن.....
۵۶.....	۴-۲. ابزارها و مراحل گردآوری اطلاعات.....
۵۶.....	۲-۴-۱. پرسشنامه سبیریاشرینک.....
۵۷.....	۲-۴-۲. مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای بوستیک.....
۶۰.....	۵-۲. روایی و پایایی ابزارهای گردآوری اطلاعات.....
۶۰.....	۲-۵-۱. روایی.....
۶۰.....	۲-۵-۲. پایایی.....
۶۱.....	۶-۲. فرآیند گردآوری داده‌ها.....
۶۱.....	۷-۲. تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها.....
۶۱.....	۲-۷-۱. آزمون فرض نرمال بودن متغیرها.....

فصل سوم: تجزیه و تحلیل یافته‌ها

۶۴.....	۳. تجزیه و تحلیل یافته‌ها.....
۶۴.....	۱-۳. مقدمه.....
۶۴.....	۲-۳. توصیف متغیرهای مورد مطالعه.....
۶۴.....	۳-۲-۱. تحلیل اطلاعات جمعیت‌شناختی.....
۶۶.....	۳-۲-۲. اطلاعات مربوط به نوع دانشگاه و دانشکده.....
۶۶.....	۳-۳. پاسخ به سؤال‌های اصلی پژوهش.....

فصل چهارم: بحث و نتیجه‌گیری

۹۵.....	۴. بحث و نتیجه‌گیری.....
---------	--------------------------

۹۵	۱-۴. مقدمه
۹۵	۲-۴. خلاصه یافته‌های مرتبط با سؤال‌ها و بحث پیرامون آنها
۹۷	۳-۴. نتیجه‌گیری کلی
۱۰۶	۴-۴. پیشنهادها
۱۰۶	۱-۴-۴. پیشنهادهای کاربردی پژوهش
۱۰۶	۱-۴-۴-۱. پیشنهادهای کاربردی برای کتابداران
۱۰۷	۱-۴-۴-۲. پیشنهادهای کاربردی برای مدیران کتابخانه‌ها
۱۰۸	۲-۴-۴. پیشنهادهایی برای پژوهش‌ها و مطالعه‌های آینده
۱۰۹	۵-۴. محدودیت‌های اجرای پژوهش
۱۱۲	فهرست منابع
۱۱۰	منابع فارسی
۱۱۴	منابع انگلیسی

فهرست تصاویر و جداول

۱۲	جدول ۱-۱. سیر تحول مفهوم هوش هیجانی، برگرفته از مبانی نظری پژوهش
۱۵	تصویر ۱-۱. الگوی چهار مرحله‌ای تقویت سواد هیجانی شرایور
۱۹	جدول ۱-۲. ویژگی افراد با هوش هیجانی بالا
۵۴	جدول ۲-۱. فراوانی رشته و دانشجویان شاغل به تحصیل در دانشگاه علوم پزشکی بوشهر و خلیج فارس به تفکیک دانشکده‌ها
۵۵	جدول ۲-۲. توزیع فراوانی و فراوانی نسبی آزمودنی‌ها بر حسب جنسیت، دانشگاه و دانشکده (N=655)
۶۱	جدول ۲-۳. ضرایب آلفای کرونباخ برای متغیرهای پژوهش
۶۲	جدول ۲-۴. نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای امتیاز کل و امتیاز مؤلفه‌های هوش هیجانی و اضطراب کتابخانه‌ای
۶۴	جدول ۳-۱. متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش به تفکیک
۶۵	جدول ۳-۲. توزیع فراوانی و فراوانی نسبی دانشجویان بر حسب جنسیت، دانشگاه و دانشکده
۶۸	جدول ۳-۳. تصویری کلی از پاسخ‌های آزمودنی‌ها به گویه‌های مربوط به اضطراب کتابخانه‌ای
۶۹	جدول ۳-۴. تی تک متغیره برای تعیین میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان به تفکیک دو دانشگاه
۷۰	جدول ۳-۵. سطح‌بندی اضطراب کتابخانه‌ای بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر و دانشگاه خلیج فارس
۷۰	جدول ۳-۶. تی تک متغیره برای تعیین میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در مؤلفه‌های مختلف
۷۱	جدول ۳-۷. تی مستقل برای سنجش تفاوت مؤلفه‌های اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دختر و پسر
۷۲	جدول ۳-۸. میانگین رتبه نمره‌های دریافتی مؤلفه‌های عوامل عاطفی و فقدان مهارت‌های کتابخانه‌ای به تفکیک جنسیت
۷۲	جدول ۳-۹. میانگین نمره‌های دریافتی اضطراب کتابخانه‌ای و مؤلفه‌های آن به تفکیک دو دانشگاه
۷۳	جدول ۳-۱۰. میانگین رتبه نمره‌های دریافتی مؤلفه فقدان مهارت‌های کتابخانه‌ای به تفکیک دو دانشگاه
۷۴	جدول ۳-۱۱. میانگین رتبه نمره‌های دریافتی اضطراب کتابخانه‌ای و مؤلفه‌های آن به تفکیک دانشکده‌ها در علوم پزشکی بوشهر
۷۵	جدول ۳-۱۲. میانگین رتبه نمره‌های دریافتی اضطراب کتابخانه‌ای و مؤلفه‌های آن به تفکیک دانشکده‌ها در دانشگاه خلیج فارس
۷۵	جدول ۳-۱۳. تی تک متغیره برای تعیین میزان اضطراب کتابخانه‌ای در مؤلفه‌های مختلف دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی
۷۶	جدول ۳-۱۴. تی تک متغیره برای تعیین میزان اضطراب کتابخانه‌ای در مؤلفه‌های مختلف دانشجویان دانشگاه خلیج فارس
۷۷	جدول ۳-۱۵. میانگین وزنی برای سنجش تفاوت مؤلفه‌های اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در هر دو دانشگاه

- جدول ۳-۱۶. تصویری کلی از پاسخ‌های آزمودنی‌ها به گویه‌های مربوط به هوش هیجانی..... ۷۸
- جدول ۳-۱۷. تی تک متغیره برای تعیین میزان هوش هیجانی دانشجویان به تفکیک دو دانشگاه..... ۷۹
- جدول ۳-۱۸. تی تک متغیره برای تعیین میزان هوش هیجانی در مؤلفه‌های مختلف دانشجویان..... ۸۰
- جدول ۳-۱۹. تی مستقل برای سنجش تفاوت مؤلفه‌های هوش هیجانی دانشجویان دختر و پسر..... ۸۱
- جدول ۳-۲۰. میانگین رتبه نمره‌های دریافتی مؤلفه‌های خودآگاهی و خودمدیریتی به تفکیک جنسیت..... ۸۲
- جدول ۳-۲۱. میانگین نمره‌های دریافتی هوش هیجانی و مؤلفه‌های آن به تفکیک دو دانشگاه..... ۸۲
- جدول ۳-۲۲. میانگین رتبه نمره‌های دریافتی مؤلفه‌های خودانگیزی به تفکیک دو دانشگاه..... ۸۳
- جدول ۳-۲۳. میانگین رتبه نمره‌های دریافتی هوش هیجانی و مؤلفه‌های آن به تفکیک دانشکده‌ها در دانشگاه علوم پزشکی بوشهر..... ۸۳
- جدول ۳-۲۴. میانگین رتبه نمره‌های دریافتی هوش هیجانی و مؤلفه‌های آن به تفکیک دانشکده‌ها در دانشگاه خلیج فارس..... ۸۴
- جدول ۳-۲۵. تی تک متغیره برای تعیین میزان هوش هیجانی در مؤلفه‌های مختلف دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی..... ۸۵
- جدول ۳-۲۶. تی تک متغیره برای تعیین میزان هوش هیجانی در مؤلفه‌های مختلف دانشجویان دانشگاه خلیج فارس..... ۸۵
- جدول ۳-۲۷. میانگین وزنی برای سنجش تفاوت مؤلفه‌های هوش هیجانی دانشجویان..... ۸۵
- جدول ۳-۲۸. همبستگی بین مؤلفه‌های هوش هیجانی و مؤلفه‌های اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دو دانشگاه..... ۸۶
- جدول ۳-۲۹. همبستگی بین مؤلفه‌های هوش هیجانی و مؤلفه‌های اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دو دانشگاه علوم پزشکی بوشهر..... ۸۸
- جدول ۳-۳۰. خلاصه مشخصه‌های آماری رگرسیون تأثیر مؤلفه‌های هوش هیجانی بر اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دو دانشگاه علوم پزشکی..... ۸۹
- جدول ۳-۳۱. همبستگی بین مؤلفه‌های هوش هیجانی و مؤلفه‌های اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دو دانشگاه خلیج فارس..... ۹۰
- جدول ۳-۳۲. خلاصه مشخصه‌های آماری رگرسیون تأثیر مؤلفه‌های هوش هیجانی بر اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دو دانشگاه خلیج فارس..... ۹۲
- جدول ۳-۳۳. خلاصه مشخصه‌های آماری رگرسیون تأثیر مؤلفه‌های اضطراب کتابخانه‌ای بر هوش هیجانی دانشجویان..... ۹۳

فصل اوّل

بیان مسأله

۱. بیان مسأله

۱-۱. مقدمه

کتابخانه نهادی اجتماعی است که در آن افراد به دنبال راهی برای برطرف کردن نیازهای اطلاعاتی خویش هستند. این نهاد، نقش مهمی در شناسایی نیازهای اطلاعاتی (اعم از نیازهای بالقوه و بالفعل)، فراهم‌آوری، بازیابی و دسترس‌پذیر ساختن محتوای منابع اطلاعاتی مورد نیاز کاربران بر عهده دارد. برای ایفای چنین نقشی علاوه بر وظایف معمول هر کتابخانه شامل فراهم‌آوری، سازمان‌دهی و دسترس‌پذیری منابع اطلاعاتی، بررسی موانع عاطفی و روان‌شناختی استفاده از کتابخانه می‌تواند در ارائه بهتر خدمات و استفاده هر چه مناسب‌تر کاربران از کتابخانه تأثیر داشته باشد. این امر به این دلیل حائز اهمیت است که یک کتابخانه به رغم داشتن مجموعه‌ای مناسب متشکل از انواع منابع اطلاعاتی، در صورت نداشتن محیطی آرام و بدون عوامل اضطراب‌زا، قادر نخواهد بود تا به طور شایسته کاربران خود را مورد حمایت قرار داده و خدمات مناسبی به آنها ارائه نماید. از این رو، موضوع اضطراب به عنوان یکی از عمده‌ترین موانع عاطفی و روان‌شناختی پیش روی کاربران بایستی مورد توجه قرار گیرد. تاکنون بحث اضطراب و انواع گوناگون آن مانند اضطراب رایانه‌ای^۱، اضطراب اینترنتی^۲، اضطراب اطلاعاتی^۳، اضطراب پژوهش کتابخانه‌ای^۴، اضطراب کتابخانه‌ای^۵، اضطراب ریاضی و آمار^۶ و اضطراب پژوهش^۷ موضوع پژوهش‌های متعددی بوده است (عرفان‌منش، محمدی، دیده‌گاه، ۱۳۹۱). در این میان، اضطراب کتابخانه‌ای به عنوان یکی از مهم‌ترین و شایع‌ترین اضطراب‌ها در محیط‌های علمی محسوب می‌شود (Bostick, 1992).

ایده اضطراب کتابخانه‌ای از سال ۱۹۷۲ مطرح بوده است (خدیوی، عابدی، شعبانی، ۱۳۸۵). از اولین پژوهش‌های انجام شده در زمینه اضطراب کتابخانه‌ای پژوهشی بود که توسط ملون (Mellon, 1986) انجام گرفت؛ در این پژوهش برای اولین بار "نظریه اضطراب کتابخانه‌ای"^۸ مطرح شد. سپس بوستیک در سال ۱۹۹۲ مقیاس سنجش

^۱ Computer Anxiety

^۲ Internet Anxiety

^۳ Information Anxiety

^۴ Library Research Anxiety

^۵ Library Anxiety

^۶ Statistics & Mathematics Anxiety

^۷ Research Anxiety

^۸ Theory of Library Anxiety

اضطراب کتابخانه‌ای را تعیین نمود و آن را به عنوان ابزاری برای پژوهش‌های خود در این زمینه مورد استفاده قرار داد. از آن پس، پژوهش‌های بسیاری برای کاهش میزان اضطراب کتابخانه‌ای انجام گرفته است.

در میان پژوهش‌های انجام شده طی سال‌های اخیر، جای خالی پژوهشی که به هوش هیجانی به عنوان عاملی تأثیرگذار بر سطح اضطراب کتابخانه‌ای پردازد، مشهود است. از آنجا که از یک سو هوش هیجانی و مؤلفه‌های آن به ویژگی‌های روان‌شناختی افراد توجه نموده و سعی در تشریح و تفسیر جایگاه هیجانات و عواطف در توانمندی‌های انسانی دارد و از سویی دیگر اضطراب کتابخانه‌ای نیز به عنوان مانعی روان‌شناختی در جهت دستیابی به چنین توانمندی و قابلیت محسوب می‌شود، می‌توان وجود رابطه بین این دو مقوله را محتمل دانست. شناخت ویژگی‌های گوناگون روان‌شناختی افراد و اهتمام ورزیدن نسبت به شناخت آنها، بستری را مهیا می‌سازد تا درگام نخست اشخاص بر اساس آن قادر شوند چه در قالب فعالیت‌های فردی و چه در قالب فعالیت‌های جمعی، توانمندی‌ها و ضعف‌های خویش را شناسایی نمایند. این افراد در گام بعد قادر خواهند شد از توانمندی‌ها و ضعف‌های شناخته شده خود، برای برقراری ارتباط مؤثر و تعامل هدفمند با دیگر افراد جامعه استفاده کنند. در این راستا، هوش هیجانی به عنوان یکی از عوامل تأثیرگذار در ارتباط با کسب آگاهی نسبت به روابط بین فردی که توانایی شناخت و تمایز عواطف و انگیزه‌های افراد را بوجود می‌آورد، می‌تواند نقشی اساسی ایفا نماید (سلطانی‌فر، ۱۳۸۶). با توجه به این نکته که هوش هیجانی ماهیتی اکتسابی دارد (Fletcher, Leadbetter, Curran, O'Sullivan, 2009)، به نظر می‌رسد پرداختن به این مفهوم زمینه‌ساز کاهش برخی مشکلات ارتباطی کاربران در کتابخانه‌ها باشد.

۲-۱. تعریف مسأله

ظهور فن‌آوری‌های جدید تأثیری جدی در همه محیط‌ها به خصوص در کتابخانه‌ها داشته و امروزه کاربرد آنها در تمام بخش‌های کتابخانه به صورت امری رایج مشاهده می‌شود. در این راستا کتابخانه‌های دانشگاهی هم از این امر مستثنی نبوده و برای اجرای صحیح برنامه‌های آموزشی و پژوهشی دانشگاه، از فن‌آوری‌های جدید بهره برده‌اند. استفاده از فن‌آوری‌ها در بخش‌هایی از کتابخانه که به طور مستقیم با کاربر در ارتباط است، باعث بروز مشکلاتی برای کاربران یا همان دانشجویان شده‌است. دانشجویان باید بتوانند خود را با شیوه‌ها و ابزارهای جدید فن‌آوری اطلاعات سازگار کنند. از آنجایی که بسیاری از دانشجویان آشنایی کاملی نسبت به این شیوه‌ها و ابزارهای جدید

ندارند و نسبت به کمک‌هایی که کتابداران در دستیابی به اطلاعات قادر به ارائه آن می‌باشند آگاه نیستند، استفاده از کتابخانه برای این دسته از دانشجویان به تجربه‌ای ناخوشایند و همراه با اضطراب تبدیل می‌شود (حریری، نعمتی‌لفمجان، ۱۳۸۸). این عوامل و بسیاری از مسائل دیگر مانند ویژگی‌های محیطی کتابخانه، برخورد نامناسب کتابداران و موارد دیگر می‌تواند اثرات روان‌شناختی پیچیده‌ای بر کاربران کتابخانه‌های دانشگاهی داشته باشد و کمیت و کیفیت استفاده از کتابخانه را تحت تأثیر قرار دهد. یکی از این تأثیرات روان‌شناختی موضوع اضطراب است که در علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی با عنوان اضطراب کتابخانه‌ای از آن یاد می‌شود (عرفان‌منش، بصیریان‌جهرمی، ۱۳۹۰). طبق گفته ملون (Mellon, 1986)، "اضطراب کتابخانه‌ای احساسی عمومی ناشی از تنش و ترس است که در هنگام استفاده واقعی افراد از کتابخانه و یا زمانی که قصد استفاده از کتابخانه را دارند، تجربه می‌شود".

برخی پژوهش‌ها، ازجمله پژوهش عرفان‌منش و دیده‌گاه (۱۳۹۰) نشان داده است که استفاده نکردن بسیاری از دانشجویان دانشگاه‌های مختلف از کتابخانه به دلیل اضطراب ناشی از ورود به محیط کتابخانه می‌باشد که باعث کاهش قابلیت و توانایی افراد شده و با به خطر انداختن سلامتی آنان، مانع کسب موفقیت می‌شود. استفاده دانشجویان از کتابخانه‌های دانشگاهی در صورتی کارآمدی لازم را خواهد داشت که علاوه بر برخورداری از شرایط و امکانات مناسب در کتابخانه، آرامش و امنیت ذهنی و روانی دانشجویان در استفاده از کتابخانه نیز در بیشترین حد ممکن تأمین شده باشد. پس، از آنجا که هوش هیجانی و مؤلفه‌های آن به بررسی آرامش و امنیت ذهنی و روانی افراد می‌پردازد، می‌توان انتظار داشت در رفع مشکل اضطراب کتابخانه‌ای مؤثر باشد. چرا که "هوش هیجانی" یعنی "توانایی‌هایی مانند این که فرد بتواند انگیزه خود را حفظ نماید و درمقابل ناملایمات پایداری کند، حالات روحی خود را تنظیم کند و نگذارد پریشانی خاطر، قدرت تفکر او را خدشه‌دار سازد" (مرادی، ۱۳۸۹). هوش هیجانی باعث ارتباط بهینه با دیگران، کنترل خود، تطابق و انگیزه برای زندگی می‌شود و مهارت‌های درون‌فردی، بین‌فردی، سازش‌پذیری و مدیریت استرس را افزایش می‌دهد و می‌تواند سطح کارایی افراد را در زمینه تحصیلی و تخصصی افزایش دهد (ظهیرالدین، دیباج‌نیا، قیدر، ۱۳۸۹).

از آنجایی که افراد دارای هوش هیجانی بالا توانایی بیشتری در حل مسأله و همچنین انطباق‌پذیری با شرایط جدید (مانند قرارگرفتن در یک محیط جدید) دارند (Fletcher, et al, 2009)، می‌توان گفت در زمینه استفاده از منابع

کتابخانه‌ای نیز این کاربران با استرس و اضطراب کمتری ناشی از حضور در محیط کتابخانه مواجه خواهند شد. در این بین، با توجه به این‌که از میان انواع کتابخانه‌ها، کتابخانه‌های دانشگاهی دارای رسالت آموزشی و پژوهشی بالاتری هستند، و مسئولیت آموزش و ارتقاء سطح توانمندی‌ها و مهارت‌های مربوط به سواد اطلاعاتی دانشجویان را نیز به عهده دارند، کاهش سطح اضطراب کتابخانه‌ای از جمله رسالت‌های این دسته از کتابخانه‌ها محسوب می‌شود. بنابراین پژوهش حاضر بر آن است تا ضمن مشخص کردن سطح اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر و خلیج فارس به بررسی رابطه اضطراب کتابخانه‌ای با هوش هیجانی آنها پرداخته و رابطه مؤلفه‌های هوش هیجانی را بر سطح اضطراب کتابخانه‌ای بررسی نماید. نتایج این پژوهش خواهد توانست ضمن پرداختن به چالش‌های مطرح در بین افراد مشغول به تحصیل در زمان استفاده از کتابخانه، راه‌حلی در این زمینه پیشنهاد دهد.

۳-۱. ضرورت اجرای پژوهش

هر ساله کتابخانه‌های دانشگاهی سهم قابل توجهی از بودجه دانشگاه را صرف خرید منابع کتابخانه‌ای مانند کتاب‌ها، نشریات چاپی و الکترونیکی و پایگاه‌های اطلاعاتی می‌کنند. صرف چنین بودجه‌ای با هدف استفاده بهینه و کارآمد جامعه دانشگاهی به خصوص دانشجویان از این منابع اطلاعاتی چاپی و الکترونیکی انجام می‌گیرد. در این راستا هر عاملی که مانعی در استفاده بهینه و کارآمد از کتابخانه ایجاد کند، باید مورد بررسی و پژوهش قرار گرفته و در جهت برطرف کردن آن راه‌کارهایی ارائه شود. با کمک این گونه راه‌کارها می‌توان سطح استفاده از منابع اطلاعاتی خریداری شده را افزایش داد، کیفیت و کمیت استفاده از منابع اطلاعاتی را بالابرد و ارزش افزوده منابع کتابخانه را بهبود بخشید. همچنین بدین طریق می‌توان با ارتقاء سطح دانش و عملکرد پژوهشی دانشجویان و دیگر کاربران کتابخانه‌های دانشگاه، جایگاه دانشگاه را ارتقاء داد؛ چرا که اگر دانشجویان بیشتر به استفاده از کتابخانه و منابع اطلاعاتی ترغیب شوند، باعث گسترش فعالیت‌های علمی و پژوهشی در آن دانشگاه شده و جایگاه علمی دانشگاه بهبود می‌یابد.

به طور کلی، با انجام این پژوهش می‌توان در راستای تحقق موارد زیر گام‌های اساسی برداشت:

۱- با بررسی رابطه هوش هیجانی و اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر و دانشگاه خلیج فارس می‌توان عوامل مؤثر در ایجاد اضطراب در محیط کتابخانه‌های مرکزی این دو دانشگاه را شناسایی کرده و برای برطرف نمودن آنها برنامه‌ریزی کرد؛

۲- از نتایج این پژوهش می‌توان در برقراری ارتباطی مؤثر میان کتابداران و استفاده‌کنندگان از کتابخانه بهره برد؛

۳- با استفاده از هوش هیجانی و مؤلفه‌های آن، می‌توان راه‌کارهایی جهت کاهش اضطراب کتابخانه‌ای ارائه داد و از این طریق می‌توان کیفیت و کمیت استفاده از منابع اطلاعاتی را بالا برد و ارزش افزوده منابع کتابخانه را ارتقاء بخشید؛

۴- نتایج این پژوهش می‌تواند به برنامه‌ریزان و مدیران کتابخانه‌های دانشگاهی در برقراری ارتباط مؤثرتر با دانشجویان و کمک به آنها، استفاده بهینه از منابع و فراهم آوردن محیطی مناسب‌تر منطبق با نیاز کاربران یاری رساند.

۴-۱. هدف اصلی پژوهش

بررسی رابطه هوش هیجانی و اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر و دانشگاه خلیج فارس.

۵-۱. هدف‌های فرعی پژوهش

۱. تعیین میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر و دانشگاه خلیج فارس؛

۱-۱. تعیین میزان اضطراب کتابخانه‌ای در میان دانشجویان دختر و پسر هر دانشگاه؛

۲-۱. تعیین میزان اضطراب کتابخانه‌ای بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر و دانشگاه خلیج فارس؛

۳-۱. تعیین میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشکده‌های چهارگانه دانشگاه علوم پزشکی بوشهر؛

۴-۱. تعیین میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشکده‌های چهارگانه دانشگاه خلیج فارس؛

۲. تعیین میزان هوش هیجانی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر و دانشگاه خلیج فارس؛

۱-۲. تعیین میزان هوش هیجانی در میان دانشجویان دختر و پسر هر دانشگاه؛

۲-۲. تعیین میزان هوش هیجانی بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر و دانشگاه خلیج فارس؛

۳-۲. تعیین میزان هوش هیجانی دانشجویان دانشکده‌های چهارگانه دانشگاه علوم پزشکی بوشهر؛

۴-۲. تعیین میزان هوش هیجانی دانشجویان دانشکده‌های چهارگانه دانشگاه خلیج فارس؛